

SELETUSKIRI

regionaalministri määruse „Regionaalministri 26. juuli 2023. a määruse nr 48 „Koolikava toetus“ muutmise“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Regionaalministri määrus „Regionaalministri 26. juuli 2023. a määruse nr 48 „Koolikava toetus“ muutmise“ (edaspidi *eelnõu*) kehtestatakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse (edaspidi *ELÜPS*) § 2 lõike 2 ja § 81 lõike 4 ning komisjoni rakendusmääruse (EL) 2017/39, milles sätestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1308/2013 kohaldamise eeskirjad seoses liidu toetusega, mida antakse haridusasutustes puu- ja köögivilja, banaanide ja piima tarnimiseks (ELT L 5, 10.01.2017, lk 1–10), artikli 2 lõike 1 punkti 1 ja artikli 4 lõike 1, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1308/2013, millega kehtestatakse põllumajandustoodete ühine turukorraldus ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EMÜ) nr 922/72, (EMÜ) nr 234/79, (EÜ) nr 1037/2001 ja (EÜ) nr 1234/2007 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 671–854), artikli 217 ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 187–261), artikli 59 lõike 1 alusel.

Enamus muudatusi tehakse haridusasutuses puu- ja köögivilja ning piima ja piimatoote pakkumise toetuses ning vähem muudatusi tehakse kaasnevate haridusmeetmete toetuses. Täpsemalt tehakse eelnõuga regionaalministri 26. juuli 2023. a määruses nr 48 „Koolikava toetus“ (edaspidi *määrus*) järgmised suuremad muudatused:

- 1) haridusasutuses puu- ja köögivilja ning piima ja piimatoote pakkumise toetuse andmisel minnakse üle uuele rahastamisskeemile, mis tähendab, et tegelikult tehtud abikõlblike kulude põhine toetuse andmine asendatakse edaspidi lihtsustatud kulumeetodiga – ühikuhindadega;
- 2) haridusasutuses puu- ja köögivilja ning piima ja piimatoote pakkumise toetuse andmisel asendatakse õppepäeva põhine toetuse suuruse arvestamine edaspidi nädalapõhise arvestusega;
- 3) haridusasutuses puu- ja köögivilja ning piima ja piimatoote pakkumise toetuses lükatakse edasi ühe aasta võrra 1. augustist 2024 jõustumata pidanud nõue, mille kohaselt on abikõlblikud vaid sellised puu- ja köögivilja ning piima ja piimatooted, mille kasvatamis- või tootmiskoht asub haridusasutusest kuni 300 kilomeetri kaugusel;
- 4) haridusasutuses puu- ja köögivilja ning piima ja piimatoote pakkumise toetuse abikõlblike köögiviljade loetelus tuuakse edaspidi selgelt välja muu söödava kapsa perekonda *Brassica* kuuluv kaalikas, millele kehtestatakse eraldi arvestus;
- 5) kaasnevate haridusmeetmete toetuses täpsustatakse tegevuste elluviimise nõudeid.

Kõige suurem muudatus, mis määruses tehakse, on haridusasutuses puu- ja köögivilja ning piima ja piimatoote pakkumise toetuse andmisel uuele skeemile üleminek – lihtsustatud kulumeetodile. Senine tegelikult tehtud abikõlblike kulude põhine toetuse andmine on osutunud liialt piiravaks ja kalliks ning kuna Euroopa Liidu õigus lubab kasutada ka teisi vorme selle toetuse andmiseks, võetakse edaspidi kasutusele ühikuhinna arvestus, mis lihtsustab toetuse rakendamist ning halduskontrollide läbiviimist, võimaldades toetust edaspidi kulutõhusamalt rakendada. Seega selleks, et säilitada toetuse rakendamise menetluse kuluefektiivsus ning mitte suurendada selle rakendamiseks tehtud kulutusi, on asjakohane ja põhjendatud minna üle ühikuhindadele. Ühikuhindadele ülemineku muudatused toovad küll toetuse rakendamises võrreldes varasemaga kaasa mõningaid toetuse andmise erinevusi, kuid sisuliselt säilivad toetuse põhimõtted, võrreldav toetuse suurus ning eelarve kasutamise proportsioon.

Koolikava toetuse rakendamine toimub 6. õppeaasta perioodi (esimene periood 2017/2018.–2022/2023.) raames ning selle järgselt hinnatakse möödunud perioodi ja valmistatakse ette koolikava toetuse uue perioodi rakendamine. Seega alates 2024. aasta 1. augustist jätkatakse Eestis koolikava toetuse rakendamist.

Koolikava toetusega on 2023/2024. õppeaastal liitunud kogu sihtrühmast ca 95%. Koolipuuvilja ja –köögivilja kavas on toetuse maksimaalne võimalik sihtrühm 2023/24. õppeaastal 146 242 õpilast ja koolipiimakavas on maksimaalne võimalik sihtrühm 2023/24. õppeaastal 196 326 õpilast.

Koolikava toetus on Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika turukorralduse meede, millega toetatakse puu- ja köögivilja ning piima ja piimatoodete pakkumist lastele, millega aidatakse kaasa laste tervislike toitumisharjumuste kujunemisele. Samuti võimaldatakse koolikava toetuse raames antavate kaasnevate haridusmeetmete tegevuste kaudu tõsta laste teadlikkust põllumajandus- ja toidusektorist.

Eelnõu ja seletuskirja koostas Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi põllumajanduspoliitika osakonna peaspetsialist Ahto Tilk (625 6221, ahto.tilk@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi eelnõule ja seletuskirjale tegi Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna peaspetsialist Helen Palginõmm (625 6260, helen.palginomm@agri.ee) ja keeleliselt toimetab eelnõu sama osakonna peaspetsialist Laura Ojava (625 6523, laura.ojava@agri.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu punktiga 1 täiendatakse määruse preambulit.

Kuna haridusasutuses puu- ja köögivilja ning piima ja piimatoodete pakkumise toetust hakatakse edaspidi maksma ühikuhindade alusel, mille võimalus on liikmesriigile sätestatud komisjoni rakendusmääruse (EL) 2017/39 artikli 2 lõike 1 punktis i, on ühikuhindade kehtestamiseks vajalik täiendada ka määruse andmise aluseks olevaid volitusnorme.

Kuna kõiki juhtumeid, millal ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) rakendamiseks tuleb anda riigisisene õigusakt, ei ole võimalik ette näha, siis ei ole ELÜPS-is sätestatud täpsemat volitusnormi ühikuhindade kehtestamiseks. Sellepärast on praegusel juhul võetud aluseks ELÜPS § 2 lõikes 2 sätestatud üldise iseloomuga volitusnorm, kui EL-i ÜPP rakendamiseks on vaja kiireloomuliselt reageerida. Kiireloomuline reageerimine on põhjendatud, sest ühikuhindade üleminek on soodustava iseloomuga muudatus. Seega ELÜPS § 2 lõikes 2 sätestatud üldise iseloomuga volitusnorm võimaldab regionaalministril määrust muuta selliselt, et oleks võimalik kehtestada ühikuhinnad, mille otsustamise õigus tuleneb liikmesriigile Euroopa Liidu õigusaktidest (täpsemalt välja toodud allpool). EL-i õigusaktides esineb norme, milles on öeldud, et asjakohase rakendamise korra kehtestab liikmesriik. EL-i õigusest võib tuleneda liikmeriigile volitusi sellises küsimuses, mis Eesti õiguse kohaselt eeldab õigustloova akti ehk määruse kehtestamist. Sellise normi alusel tuleb õigusakti kehtestamisel arvestada mitme olulise tingimusega, mis täpsustavad volituse sisu, ulatust ja eesmärki. Näiteks peab selle volitusnormi alusel õigusakti kehtestamiseks sisalduma EL-i õigusaktis liikmesriigile antud volitus asjakohase küsimuse otsustamiseks. Volituse andnud EL-i õigusakt määrab kindlaks ka liikmesriigile antud volituse sisu ja eesmärgi. Samuti on volitusnorm piiratud ÜPP kohaldamisega, mis tähendab, et selle volitusnormi alusel saab õigusakti kehtestada ainult siis, kui liikmesriigile volituse andnud EL-i õigusakt reguleerib ÜPP küsimusi – koolikava toetuse puhul on tegu ÜPP turukorraldusmeetme abinõuga.

Eeltoodust tulenevalt täiendatakse määruse prambulit täpsemalt järgmiste õiguslike alustega:

1) riigisisestest õigusaktidest: ELÜPS § 2 lõige 2, mille kohaselt võib regionaalminister oma pädevuse piires kehtestada ühise põllumajanduspoliitika abinõu rakendamiseks määruse küsimuses, mille otsustamise õigus on sama seaduse § 2 lõikes 1 nimetatud Euroopa Liidu õigusaktide ja nende alusel kehtestatud õigusaktide kohaselt liikmesriigil ning

2) sellest tulenevalt Euroopa Liidu õigusaktidest:

2.1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 artikkel 59 lõige 1, mille kohaselt järgides kohaldatavaid juhtimissüsteeme, võtavad liikmesriigid vastu kõik õigus- ja haldusnormid ning kõik muud vajalikud meetmed, et tagada Euroopa Liidu finantshuvide tõhus kaitse, sealhulgas sama määruse artiklis 37 sätestatud kulude rahastamiskõlblikkuse kriteeriumide tõhus kohaldamine ja

2.2) komisjoni rakendusmääruse (EL) 2017/39 artikli 2 lõige 1 punkt i, mille kohaselt peab liikmesriigi strateegia sisaldama muu hulgas järgmist elementi: kui lubatud on ühikuhinnad, siis nende kehtestamiseks kasutatud aus, õiglane ja kontrollitav arvutusmeetod.

Sellest tulenevalt on vajalik muuta ka regionaalministri kehtestatud riiklikku strateegiat „Koolikava rakendamise riiklik strateegia õppeaastateks 2023/2024–2028/2029“ (edaspidi *strateegia*), milles kirjeldatakse põhjalikumalt ühikuhindade arvutusmeetodit.

Eelnõu punktidega 2 ja 3 muudetakse määruse § 2 lõigete 5 ja 6 sõnastusi seoses ühikuhindadele üleminekuga, mille tulemusena sätestatakse määruse lisad 1 ja 2 uues sõnastuses.

Määruse lisas 1 sätestatakse edaspidi üksnes abikõlblike puu- ja köögiviljade loetelu. Nõuded ühikuhinna ja portsjoni kohta sätestatakse määruse tekstis. Lisas 1 sätestatud abikõlblikud puu- ja köögiviljad on varasemaga võrreldes jäänud samaks, kuid täpsuse huvides tehakse abikõlblike toodete loetelus kaalikale eraldi toote kategooria. Kaalikas kuulub muu söödava kapsa perekonda *Brassica*, kuid mida klassifitseeritakse Euroopa Liidu kombineeritud nomenklatuuri alusel eraldi kaubakoodiga KN-1214 90 10. Sellepärast on asjakohane kaalikat eraldi tootegrupina käsitleda ja selle kohta andmeid koguda, mis teeb toetuse rakendamise läbipaistvamaks.

Määruse lisas 2 sätestatakse samuti edaspidi üksnes abikõlbliku piima ja abikõlblike piimatoodete loetelu, mis varasemaga võrreldes on jäänud samaks. Nõuded ühikuhinna ja portsjoni kohta sätestatakse määruse tekstis.

Seega muudatuste tulemusel ei sätestata määruse lisades enam toodete koguseid, vaid edaspidi tuuakse lisades välja üksnes abikõlblike toodete nimetused ning ülejäänud nõuded sätestatakse määruse tekstis.

Eelnõu punktiga 4 täiendatakse § 2 lõikega 7¹, millega sätestatakse nõuded haridusasutuses puu- ja köögivilja ning piima ja piimatoodete pakkumise toetuse andmise sagedusele ja portsjoni suurusele – edaspidi antakse abikõlbliku puu- ja köögivilja pakkumise toetust ühikuhinna alusel lapse või õpilase kohta üks kord õppenädalas vähemalt 100 grammi suuruse portsjoni pakkumise eest ning abikõlbliku piima ja piimatoodete pakkumise toetust ühikuhinna alusel lapse või õpilase kohta üks kord õppenädalas vähemalt 250 ml suuruse portsjoni pakkumise eest. Kui varem anti toetust õppepäevade arvestuse alusel, siis ühikuhind ja portsjoni suurus kehtestatakse õppenädala kohta, mis tähendab, et nõuetekohaselt tarnitud ja pakutud portsjoni eest saab lapse või õpilase kohta toetust üks kord õppenädalas. Õppenädala põhise arvestusega tagatakse toetuse rakendamise parem vastavus Euroopa Liidu eelarve ja Eesti riigieelarve vahenditele. Selleks, et pakkuda nimetatud portsjoni suuruses toetust paindlikult kogu õppeaasta jooksul, on seda võimalik teha kõige optimaalsemal viisil õppenädalate arvestuses.

Pakutava portsjoni koguse võib jaotada asjakohase õppenädala jooksul ka mitme päeva peale. Toetuse eesmärk on pakkuda abikõlblikke tooteid tavapärasele koolitoidule lisaks, tekitades sellega lisandväärtust. Toetuse alusel pakutavad tooted ei ole mõeldud asendada tavapärast koolitoitu, sellepärast on asjakohane pakkuda lisandväärtust vastavalt soovitud portsjoni ulatuses õppenädala arvestuses. Laste arvandmete vastavust kontrollitakse Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) alusel.

Eelnõu punktiga 5 tehakse muudatus määruse § 7 lõike 3 punktis 8 seoses õppenädala põhisele arvestusele üleminekuga.

Määruse § 7 lõikes 3 punktis 8 asendatakse õppepäevade arv taotlusel õppenädalate arvuga. Muudatuse põhjus tuleneb nädalapõhise ühikuhinnale ülemineku tõttu. Muudatuse tulemusel saab haridusasutuses puu- ja köögivilja ning piima ja piimatootte pakkumiseks toetust taotleda PRIA e-teenuse keskkonna (edaspidi *e-PRIA*) kaudu taotlusperioodi arvestuses edaspidi õppenädalate kohta. Seega tuleb haridusasutuses puu- ja köögivilja ning piima ja piimatootte pakkumise toetust taotleda taotlusperioodide kohta arvestades õppenädalate arvu. Õppenädalate arvestus peetakse täisarvudes sõltumata õppenädala pikkusest. Koolivaheajad ei kuulu õppenädalate arvestusse.

Eelnõu punktidega 6, 7, 8 ja 9 tehakse määruse §-des 7 ja 8 muudatused seoses ühikuhindadele üleminekuga.

Lihtsustatud kuluvõimaluse peamise kasutamise eelisena on just asjaolu, et selle puhul arvutatakse abikõlblikud kulud vastavalt varem määratud meetodile, mis põhineb väljunditel, tulemustel või teatavatel muudel kuludel. Seega kulutuse iga eurot ei ole vaja tõendava dokumendiga seostada ning sellest tulenevalt ei ole taotlejal enam vajalik esitada halduskontrollis tõendeid kulude abikõlblikkuse kohta. Ühikuhinda saab kasutada, kui tegevus koosneb sarnastest toimingutest (nt toitlustuse pakkumine), mida on võimalik standardiseerida. Toiming kirjeldatakse ühikuna ning sellele kujundatakse hind, mida PRIA maksab iga toimingu tõendamisel ehk ühiku tekkimisel. Kulu on tekkinud, kui ühiku olemasolu on tõendatud. Selle ühiku eest makstud hind on abikõlblik ehk sobiv, vajalik ja tõhus ilma, et seda oleks vajalik täiendavalt tõendada.

Määruse § 7 lõike 3 punktid 13 ja 14 tunnistatakse kehtetuks, sest ühikuhinna puhul ei ole enam taotlusel vajalik esitada abikõlbliku piima ja piimatootte ja abikõlbliku puu- ja köögivilja käibemaksuta kogumaksumust eurodes. Ühikuhinna kehtestamiseks on analüüsitud puu- ja köögivilja ning piima ja piimatoodete portsjoni maksumust võttes aluseks optimaalsed turuhinnad. Lihtsustatud kulumeetodi rakendamisel puudub vajadus halduskontrolli käigus tegeliku kulu kontrollimiseks ning taotluse esitamisel toodete kulutusi tõendavate arvete ja maksekvitüütingite esitamiseks. Seega tuleb edaspidi ühikuhinna alusel toetuse suuruse arvestusel taotlusel tõendada tarnitud ja pakutud abikõlblike toodete kogus mitte toodete kogumaksumus.

Määruse § 7 täiendatakse lõigetega 6–9.

Määruse § 7 lõikes 6 sätestatakse haridusasutuses puu- ja köögivilja ning piima ja piimatootte pakkumise toetuse andmise uus vorm ning lõigetes 7 ja 8 sätestatakse toetuse uued suurused – ühikuhinnad. See tähendab, et minnakse üle uuele rahastamisskeemile ning senine tegelikult tehtud abikõlblike kulude põhine toetuse andmine asendatakse edaspidi lihtsustatud kulumeetodiga – ühikuhindadega. Ühikuhindadele ülemineku muudatused toovad kaasa toetuse rakendamises varasemaga võrreldes küll mõningaid erinevusi, kuid sisulises vaates

säilivad toetuse põhimõtted ning võrreldav toetuse suurus ning eelarve kasutamise proportsioon.

Komisjoni rakendusmääruse (EL) 2017/39 artikli 2 lõike 1 punkti i kohaselt on liikmesriigil võimalus anda haridusasutuses puu- ja köögivilja ning piima ja piimatootede pakkumise toetust ühikuhinna alusel, mille kehtestamiseks kasutatud aus, õiglane ja kontrollitav arvutuskäik peab tulema strateegiast. Haridusasutuses puu- ja köögivilja ning piima ja piimatootede pakkumise toetuse ühikuhindade aluseks on kasutatud Eesti Konjunktuuriinstituudi (*edaspidi* EKI) kogutavat puu- ja köögivilja ning piima ja piimatoodete turuhinnainfot ning toetuse raames pakutud toodete koguseid. EKI kogutud toodete hindasid võrreldi toetuse 2022/2023. õppeaastal kogutud hindade ja pakutud tootekogustega, eesmärgiga tagada optimaalne ühikuhind, portsjoni suurus ja asjakohasus. Seega on ühikuhinna väljaselgitamiseks võrreldud toetuses pakutud abikõlblike toodete hindasid EKI kogutud hindadega ning need on välja toodud alljärgnevalt.

Piima ja piimatoodete portsjoni ühikuhinna arvestuse aluseks on võetud toetuse raames pakutavad abikõlblikud tooted, milleks on 2,5% joogipiim ja keefir, mis moodustavad valdava osa (2022/2023. õa keskmisena 85%) toetuse raames jagatud toodetest. EKI kogub joogipiimade kohta turuhinnainfot kilepiima ja purepakendi kohta. Arvestuse aluseks on võetud kilepiima hinnad, sest need on vastavuses selles toetuses kasutatud toodetega ning purepakendis piim on selle pakendi iseloomust tulenevalt traditsiooniliselt olnud kallim ning seda on kasutatud toetuses oluliselt väiksemal määral.

Tabelis 1 on välja toodud EKI kogutud 2023. aasta hinnainfot arvestades ja 2022/2023. õppeaastal toetuses pakutud tootekoguste alusel 2,5% piima ja keefiri 1 kg ja 1 liitri hind, mis on võetud ühikuhinna arvestuse aluseks. PRIA rakendusandmete tootekogustega arvestamine tagab võimaluse arvutada kaalutud keskmine hind, mis on aritmeetilisest hinnast täpsem.

Tabel 1. Piima ja piimatoodete hind

2,5% piima ja keefiri 1 kg kaalutud keskmine hind	2,5% piima ja keefiri 1 liitri kaalutud keskmine hind
0,84 eurot	0,87 eurot

Allikas: Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, EKI hinnainfo

Seega kujuneb tabelis 1 välja toodud andmete põhjal abikõlbliku piima ja abikõlblike piimatoodete 250 ml suuruse portsjoni ühikuhinnaks 0,22 eurot. EKI hinnainfo asjakohasuse ja võrreldavuse tagamiseks kõrvutati saadud portsjoni ühikuhinda toetuse rakendusandmetega 2022/2023. õppeaasta kohta. Võrdlusandmetest selgus, et kaalutud keskmise arvestuse põhimõttel kehtestatud ühikuhind 0,22 eurot on optimaalse suurusega vähemalt 250 ml suuruse piima ja piimatootede portsjoni pakkumiseks õpilase kohta õppenädalas.

Puu- ja köögivilja portsjoni ühikuhinna arvestuse aluseks on võetud toetuse raames pakutud abikõlblikud värsked või jahutatud tooted: õun, peakapsas, kurk, tomat ja porgand, mis moodustasid suurema osa (2022/2023. õa keskmisena 60%), toetuse raames jagatud toodetest. Tuleb arvestada, et EKI kogub puu- ja köögiviljade kohta hinnainfot vaid valitud toodete kohta, mitte kõigi toetuse raames pakutavate toodete kohta. EKI kogutud hinnainfo võtab osaliselt arvesse ka kohalike toodete hindasid, millega tagatakse koolitoidu portsjonis võimalus kohalike toodete sisalduseks. EKI kogub kohalike toodete hindasid tomatite, kurkide ja õunte kohta.

Tabelis 2 on välja toodud EKI kogutud 2023. aasta hinnainfot arvestades ja 2022/2023. õppeaastal toetuses pakutud tootekoguste alusel 1 kg kohta puu- ja köögivilja hind, mis on võetud ühikuhinna arvestuse aluseks. PRIA rakendusandmete tootekogustega arvestamine tagab võimaluse arvutada kaalutud keskmine hind, mis on aritmeetilisest hinnast täpsem.

Tabel 2. Puu- ja köögivilja hind

Puu- ja köögivilja 1 kg kaalutud keskmine hind	Arvestuses kasutatud toodete loetelu
2,1 eurot	õun, porgand, peakapsas, kurk ja tomat

Allikas: Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, EKI hinnainfo

Seega kujuneb tabelis 2 välja toodud andmete põhjal abikõlblike puu- ja köögivilja 100 grammi suuruse portsjoni ühikuhinnaks 0,21 eurot. EKI hinnainfo asjakohasuse ja võrreldavuse tagamiseks kõrvutati saadud portsjoni ühikuhinda toetuse rakendusandmetega 2022/2023. õppeaasta kohta. Puu- ja köögiviljade puhul võrreldi hinnainfot ka nende toodete osas, mille kohta EKI hinnainfot ei kogu. Võrdlusandmetest selgus, et kaalutud keskmise arvestuse põhimõttel kehtestatud ühikuhind 0,21 eurot on optimaalse suurusega vähemalt 100 grammi suuruse puu- ja köögivilja portsjoni pakkumiseks õpilase kohta õppenädalas.

Ühikuhindade arvutamisel on võetud arvesse ainult toodete käibemaksuta hinnad, sest käibemaks ei ole toetuse raames abikõlblik.

Pakkuda võib kõiki abikõlblikke tooteid, kombineerides neid selliselt, et õpilasele tagatakse vähemalt määruses sätestatud minimaalne portsjoni kogus. Pärast abikõlblike toodete pakkumist peab tõendama pakutud ja tarnitud toodete koguse, millest peab selguma abikõlblike toodete pakkumine vähemalt õpilase kohta määruses sätestatud minimaalse portsjoni ulatuses. Portsjoni ühikuhinna vastavust EKI kogutud hinnainfole ja toetuses pakutud tootekogustele kontrollitakse jooksvalt ning vajadusel muudetakse ühikuhinda vastavalt turuhindade muutustele enne igat õppeaasta algust (1. august).

Eeltoodust tulenevalt on seega alates 1. augustist 2024 abikõlblike puu- ja köögiviljade pakkumise korral portsjoni suurus vähemalt 100 grammi ja sellele vastav ühikuhind 0,21 eurot õpilase kohta õppenädalas ning abikõlbliku piima ja abikõlblike piimatoodete pakkumise korral on portsjoni suurus vähemalt 250 milliliitrit ja sellele vastav ühikuhind 0,22 eurot õpilase kohta õppenädalas. Portsjoni ühikuhinna kehtestamisel tagatakse võimalus pakkuda, lisaks tavapärase koolitoidule, õpilase kohta õppenädalas vähemalt üks 100 grammine portsjon abikõlblikku puu- ja köögivilja või üks 250 milliliitrine portsjon abikõlblikku piima ja piimatoodet.

Määruse § 7 täiendatakse lõikega 9 eesmärgiga tõendada abikõlbliku piima ja piimatootet ning abikõlbliku puu- ja köögivilja raames tarnitud ja pakutud tootekogused. Komisjoni rakendusmääruse (EL) 2017/39 artikli 4 lõike 6 kohaselt täpsustavad liikmesriigid dokumendid, mis tuleb taotlusele lisada. Ühikuhinna alusel tuleb tõendavate dokumentidega näidata, et tootekogused on tarnitud või jagatud. Tootekoguste tarnimise tõendamine on vajalik finantsriski vältimiseks ja toetuse raames pakutud tootekoguste sihipärase kasutamise kontrollimiseks ja analüüsiks. Taotleja esitab e-PRIA kaudu dokumentaalse tõendi tarnitud ja pakutud tootekoguste kohta. Tõendiks võivad olla arved, saatelehed, taotlusperioodi kohta esitatud koondarved vm samaväärne dokument, millest nähtuvad tootekogused pakutud toodete kohta.

Sellest tulenevalt täiendatakse ka määruse § 8 lõiget 4, millega tagatakse, et enne kui toetusraha kantakse toetuse saaja arvelduskontole, peab nõuetekohase puu- ja köögivilja ning piima ja piimatootet pakkumise toetuse taotlusega koos olema esitatud ka määruse § 7 lõikes 9 nimetatud nõuetekohased dokumendid (pakutud ja tarnitud tootekoguseid tõendavad dokumendid).

Oluline on siinkohal välja tuua, et ühikuhinna alusel toetuse maksmisel peab taotleja arvestama ka seda, et kui ta on hankija riigihangete seaduse § 5 tähenduses, siis peab ta hanke korraldamisel järgima riigihangete seadust.

Eelnõu punktiga 9 täiendatakse määruse § 9 lõigetega 6 ja 7, millega sätestatakse kaasnevate haridusmeetmete toetuse saamise täpsemad nõuded.

Määruse § 9 lõikes 6 sätestatakse, et kaasnevate haridusmeetmete raames toetatavate tegevuste elluviimisega võib alustada pärast PRIA poolt taotluse rahuldamise otsuse tegemist. PRIA kontrollib taotluses esitatud andmete õigsust ja taotleja nõuetele vastavust ning teeb selle põhjal taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise otsuse. Põhjendatud on, et tegevustega alustamiseks peab taotlus olema saanud rahuldamise otsuse.

Määruse § 9 lõikes 7 sätestatakse, et kaasnevate haridusmeetmete toetatavad tegevused peavad olema ellu viidud taotluse esitamise aastale järgneva aasta 31. juuliks. Komisjoni rakendusmääruse (EL) 2017/39 artikli 1 lõike 2 kohaselt tähendab koolikava kohaldamisel mõiste „õppeaasta“ ajavahemikku 1. augustist kuni järgmise aasta 31. juulini. Seega peavad kaasnevad haridusmeetmed hõlmama samuti ajavahemikku, mis on käsitletav õppeaasta raames ning sellepärast piiritletakse ka nende tegevuste elluviimine õppeaasta lõpuga, s.o 31. juuliga.

Eelnõu punktiga 10 muudetakse määruse § 15 lõiget 2, mis tuleneb asjaolust, et määruse § 2 lõikes 8 ja § 6 lõike 2 punktis 5 sätestatud nõuded jõustuvad uuel kuupäeval – 1. august 2025. See tähendab, et muudatusega lükatakse ühe aasta võrra edasi 1. augustist 2024 jõustumata pidanud lühikeste tarneahelate nõue, mille kohaselt on abikõplikud vaid sellised puu- ja köögivilja ning piim ja piimatooted, mille kasvatamis- või tootmiskoht asub haridusasutusest kuni 300 kilomeetri kaugusel. Nimetatud nõude edasilükkamine tuleneb asjaolust, et selle rakendamine võib praktikas osutada toodete päritolu tõendamist ja kättesaadavust arvestades puudulikuks. Euroopa Komisjon on väljendanud seisukohta, et vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1308/2013 artikli 23 lõikele 11 võivad liikmesriigid soodustada kohalikku või piirkondlikku ostmist ning seega lühikeste tarneahelate toodete eelistamise võimalikkust, mille kohaselt on liikmesriigil võimalus edendada kohaliku toodete ostmist, kuid sellega ei tohi takistada teiste pakujate osalemist. Sel eesmärgil võib kaaluda lepingu sõlmimise kriteeriume, mis annavad lisapunkte taotlejatele, kes tarnivad tooteid, mille transpordi kogupikkus koolidesse on lähtepunktist väiksem kui teatud kilomeetrite arv. Sellegipoolest ei tohiks see takistada teiste taotlejate osalemist, kes võivad teha majanduslikult soodsama pakkumise ega ka nende taotlejate osalemist, kes tarnivad tooteid, mille transpordi kogupikkus koolidesse on lähtepunktist rohkem kui teatud kilomeetrite arv. Kuigi keskkonnahoidlike nõuete kehtestamise kohta on Kliimaministeeriumi eestvedamisel avaldatud juhendmaterjale, siis kogu toidutarneahelat hinnates vajab lühikeste tarneahelate eelistamise nõue täiendavat rakendusanalüüsi ja praktilist tegevusjuhiseid, et tulevikus nõude kehtestamisega edasi saaks minna. Kohalike toodete eelistamine koolikava toetuses on vaatamata otsese tarneahelat piiritleva nõude jõustumise edasi lükkamisele oluline aspekt. Koolikava toetuses on valitud tooted, mida on võimalik kasvatada ja toota Eestis, ühikuhinna välja töötamisel on võetud arvesse erinevate toodete hinnastatistikat, mille alusel on võimalik pakkuda ka kohalike tooteid vastavalt kättesaadavusele ja sesoonsusele. Piima ja piimatoodete pakkumisel on piisava kättesaadavuse ja kvaliteetse toodangu olemasolul valdav pakutud toodete osakaal Eesti päritolu. Puu- ja köögivilja pakkumisel tuleb arvestada, et Eestis on nende toodete kättesaadavus ja isevarustatuse tase sesoone mõjuga, mistõttu importtoodangu kasutamist tuleb pidada võrreldavaks inimeste üldistele tarbimisharjumustele.

Arvestades kirjeldatud asjaolusid, mis ei võimalda seada otsest abikõlblikkuse kriteeriumit kohaliku toidu eelistamiseks ja kohalike puu- ja köögivilja toodete ebapiisavat kättesaadavust, hinnatakse täiendavalt selle nõude kehtestamise võimalikkust ning vajaduse korral tehakse sõnastuses täpsustused, mistõttu kavandatakse selle jõustumine alates 1. august 2025.

Eelnõu punktiga 11 kehtestatakse määruse lisad 1 ja 2 uues sõnastuses seoses ühikuhindadele üleminekul.

Kui varem sätestati määruse lisades 1 ja 2 abikõlblike toodete loetelu ja nende arvestuslikud kogused, siis edaspidi sätestatakse lisades üksnes abikõlblike toodete nimetuste loetelu ning kõik ülejäänud nõuded sätestatakse määruse tekstis.

Haridusametuses puu- ja köögivilja pakkumise toetust antakse määruse lisas 1 „Abikõlblikud puu- ja köögiviljad“ sätestatud puu- ja köögiviljade pakkumiseks, mis ei sisalda Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1308/2013 artikli 23 lõikes 6 loetletud lisandeid. Abikõlblikud puu- ja köögiviljad määruse lisas 1 on varasemaga võrreldes jäänud samaks, kuid täpsuse huvides tehakse abikõlblike toodete loetelus kaalikalale eraldi toote kategooria. Muudatus parandab aruandluse kvaliteeti ja täpsustab nomenklatuuri järgimist vastavalt kinnitatud koodile. Sisulist muudatust ei kaasne, sest kaalikas kuulub muu söödava kapsa perekonda *Brassica*, kuid mida klassifitseeritakse Euroopa Liidu kombineeritud kaupade nomenklatuuri alusel eraldi kaubakoodiga KN-1214 90 10. Sellepärast on asjakohane kaalikat eraldi tootegrupina käsitleda ja selle kohta andmeid koguda.

Haridusametuses abikõlbliku piima ja abikõlblike piimatoodete pakkumise toetust antakse määruse lisas 2 „Abikõlblik piim ja abikõlblikud piimatooted“ sätestatud piima ja piimatoodete pakkumiseks. Abikõlblik piim ja abikõlblike piimatoodete valikul on eelistatud Eestis tootetavaid lisanditeta tooteid KN-koodiga 0401 ja 0403, loetletud tooted on jäänud samaks. Abikõlbliku piima ja abikõlblike piimatoodete valikul on arvesse võetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1308/2013 artikli 23 lõiget 6, mille kohaselt keskendutakse koolikava toetuses eelkõige sellistele toodetele, millele ei ole lisatud suhkrut, soola, rasva, magusaineid ega kunstlikke lõhna- ja maitsetugevdajaid.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu väljatöötamisel võeti aluseks:

- 1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1308/2013, millega kehtestatakse põllumajandustoodete ühine turukorraldus ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EMÜ) nr 922/72, (EMÜ) nr 234/79, (EÜ) nr 1037/2001 ja (EÜ) nr 1234/2007 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 671–854);
- 2) komisjoni rakendusmäärus (EL) 2017/39, milles sätestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1308/2013 kohaldamise eeskirjad seoses liidu toetusega, mida antakse haridusametustes puu- ja köögivilja, banaanide ja piima tarnimiseks (ELT L 5, 10.01.2017, lk 1–10);
- 3) komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2017/40, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1308/2013 seoses liidu toetusega, mida antakse haridusametustes puu- ja köögivilja, banaanide ja piima pakkumiseks, ning muudetakse komisjoni delegeeritud määrust (EL) nr 907/2014 (ELT L 5, 10.01.2017, lk 11–19);
- 4) Euroopa komisjoni rakendusotsus (EL) 2023/106, millega kehtestatakse koolipuuvilja ja -köögivilja ning koolipiima jaoks liikmesriikidele antava liidu toetuse soovituslikud eraldised ajavahemikuks 1. augustist 2023 kuni 31. juulini 2029 (ELT L 12, 13.01.2023, lk 84–86);

5) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 187–261).

Euroopa Liidu õigusaktid on kättesaadavad Euroopa Liidu Teataja veebilehel <https://eur-lex.europa.eu>.

4. Määruse mõjud

Määruse muudatused on taotlejatele ja PRIA-le positiivse mõjuga.

Määruse suurimaks muudatuseks on haridusasutuses puu- ja köögivilja ning piima ja piimatootte pakkumise toetuse andmisel uue rahastusskeemi kasutuselevõtmine, millega minnakse üle lihtsustatud kulumeetodile. Täpsemalt võetakse nimetatud toetuses kasutusele ühikuhinnad, mis toovad küll kaasa mõningad muudatused koolikavas osalejatele toetuse arvestuse põhimõtetes ning taotlemise tehnilises protsessis, kuid sisulises vaates säilivad toetuse rakendamise senised põhimõtted ning kehtiva toetusega võrreldav toetuse suurus ja eelarve proportsioon. Kui varem oli toetuses õpilase kohta puu- ja köögivilja toetuse suurus 4 senti õppepäevas, siis ühikuhinna kohaselt on portsjoni arvestuse aluseks 0,21 € õppenädalas. Kui piimale ja piimatoodetele kehtis varem õpilase kohta toetuse suurus 6 senti õppepäevas, siis ühikuhinna alusel on portsjoni arvestuse aluseks 0,22 € õppenädalas. Puu- ja köögiviljade arvestuslik toetuse suurus ühikuhinnale üleminekuga jääb samaväärseks ja veidi suureneb, piima ja piimatoodete arvestuslik toetuse suurus ühikuhinnale üleminekuga veidi langeb.

Ühikuhinnale üleminek lihtsustab haridusasutuses puu- ja köögivilja ning piima ja piimatootte pakkumise toetuse rakendamist ning halduskontrollide tegemist, võimaldades seeläbi toetust kulutõhusamalt rakendada. Ühikuhinna kasutamisel ei pea toetuse saajad edaspidi enam iga üksikut kulu tõendama ega PRIA kontrollima, sest kuludokumente ei esitata, mistõttu puudub vajadus halduskontrolli käigus arvete ja maksekviitungite kogumiseks ja hindamiseks, mida varem teha tuli. Seega on toetuse saajatel edaspidi väiksem halduskoormus ning väheneb ka PRIA töökoormus. Siiski tuleb ühikuhinna alusel tõendada toetuse raames tarnitud ja pakutud abikõlblike toodete kogused, mille tõendavad dokumendid esitatakse e-PRIA kaudu.

Samuti avaldab ühikuhinna meetodikale üleminek Euroopa Liidu ja Eesti riigi eelarve planeerimisele positiivset mõju, sest olemasolevaid eelarvevahendeid on võimalik edaspidi täpsemalt prognoosida ja kasutada.

Määruse muudatusega lükatakse ühe aasta võrra edasi kohustust järgida 1. augustist 2024 jõustuma pidanud nõuet lühikestest tarneahelatest pärit toodangu kasutamiseks. Nimetatud nõude jõustumise edasilükkamine tuleneb asjaolust, et selle rakendamine on praktikas osutunud vahemaa tõendamise ja toodete kättesaadavust arvestades puudulikuks. Nõude rakendamise edasilükkamine annab võimaluse täiendavalt hinnata valmisolekut lühikestest tarneahelatest pärit toodete eelistamiseks ning valmistada ette toetuse osalistele paindlik üleminek.

Kokkuvõttes, määruse muudatuste tulemusel jätkub endiselt Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika turukorralduse meetme koolikava toetuse rakendamine eesmärgiga suurendada laste puu- ja köögivilja ning piima ja piimatoodete tarbimist ning kujundada nende tervislikke toitumisharjumusi. Koolikava toetuse rakendamisega soodustatakse puu- ja köögivilja ning piima ja piimatoodete jagamist lastele. Sellega aidatakse kaasa laste tervislike toitumisharjumuste kujunemisele ning kaasnevate haridusmeetmete toetuse kaudu aidatakse tõsta laste teadlikkust põllumajandus- ja toidusektorist. Lisaks võimaldatakse puu- ja köögiviljakasvatajatel ning piimatootjatel leida oma toodangule uusi turuväljundeid.

5. Määruse rakendamise seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Koolikava toetuse 2024/2025. õppeaasta eelarve koosneb Euroopa Liidu ja Eesti riigieelarve vahenditest, mis on prognooside kohaselt järgmised:

- 1) Euroopa Liidu vahendid 1 167 126 €;
- 2) „Eesti riigi eelarvestrateegias 2024–2027“ ettenähtud vahendid 1 981 500 €;
- 3) kokku 3 148 626 €.

Määruse rakendamine ei too endaga kaasa kehtiva koolikava toetusega võrreldes lisakulutusi riigieelarve vahenditest, samuti ei kaasne määruse rakendamisega tulusid. Määruse rakendamine toob kaasa lisategevusi PRIA-le, kes peab e-PRIAs taotluse vormi ja ülesehituse lihtsustatud kulumeetodi nõuetele vastavaks kohandama.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 1. august 2024. Määruse jõustumisaeg on vastavuses koolikava toetuse õppeaastaga, mis on sätestatud komisjoni rakendusmääruse (EL) 2017/39 artikli 1 lõikes 2, mille kohaselt koolikava toetuse kohaldamisel tähendab termin „õppeaasta“ ajavahemikku 1. augustist kuni järgmise aasta 31. juulini.

Erandina üldisest jõustumissättest jõustuvad määruse § 2 lõige 8 ja § 6 lõike 2 punkt 5 ühe aasta võrra hiljem, 1. augustil 2025. a. Viidatud sätete kohaselt peab abikõlblike toodete (puu- ja köögivilja ning piima ja piimatoodete) kasvatamis- või tootmiskoht asuma haridusasutusest kuni 300 kilomeetri kaugusel ning nõude jõustumise korral tuleb seda tõendada ka toetuse taotlemisel. Kuna tegemist on nõudega, millest tulenevalt peavad taotlejad vaatama üle oma tarneahela toimimise ning vajadusel lühendama tarneahelat ehk ostma teatud abikõlblikke tooteid 300 kilomeetri raadiusest, siis antakse taotlejatele mõistlik aeg tarneahelas vastavate muudatuste tegemiseks.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile, Haridus- ja Teadusministeeriumile ning Sotsiaalministeeriumile.

Eelnõu esitatakse arvamuse andmiseks PRIA-le.

Eelnõu väljatöötamisel on kaasatud huvirühmi, kellega toimus Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumis 2. aprillil 2024 kavandatavate muudatuste osas arutelu.

(allkirjastatud digitaalselt)

Marko Gorban
Kantsler